

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет
Студентське наукове товариство

КАРАЗІНСЬКІ ЧИТАННЯ **(історичні науки)**

Тези доповідей
64-ї міжнародної наукової конференції
22 квітня 2011 р.

Харків 2011

*Затверджено до друку рішенням вченої ради історичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 3 від 18 березня 2011 р.)*

Редакційна колегія:

канд. іст. наук, доцент	Д. В. Миколенко (головний редактор)
канд. іст. наук, доцент	М. З. Бердута
доктор іст. наук, професор	Ю. П. Волосник
канд. іст. наук, доцент	А. М. Домановський
канд. іст. наук, доцент	Д. В. Журавльов
канд. іст. наук, доцент	В. Ю. Іващенко
канд. іст. наук, доцент	А. І. Йолкін
канд. іст. наук, доцент	В. О. Куліков
канд. іст. наук, доцент	С. Д. Литовченко
канд. іст. наук, доцент	В. С. Майстренко
канд. іст. наук	К. В. Мизгін
доктор іст. наук, професор	С. О. Наумов
канд. іст. наук, доцент	О. Г. Павлова
канд. іст. наук, доцент	Л. Ю. Посохова
канд. іст. наук, доцент	О. А. Ручинська
канд. іст. наук, доцент	О. Л. Рябченко
канд. іст. наук, доцент	С. Ю. Страшний
канд. іст. наук, доцент	О. І. Тумаков

Адреса редакційної колегії:

Україна, 61077, м. Харків, пл. Свободи, 4, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, історичний факультет
Тел.: (057) 707-52-42; факс (057) 702-03-79
E-mail: sntistfak@gmail.com; web: <http://www-history.univer.kharkov.ua/>

К 21 **Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 64-ї міжнародної наукової конференції (м. Харків, 22 квітня 2011 р.). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 364 с.**

Збірник містить тези доповідей студентів, аспірантів та молодих учених з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, що репрезентують тематику історичних досліджень від найдавніших часів до сучасності.

Для науковців, викладачів, студентів і всіх, хто цікавиться історією.

При оформленні збірника використані ілюстрації українського художника-графіка Георгія Івановича Нарбути (1886–1920 рр.)

Российская пресса о таможенных отношениях с Финляндией (1900–1913 гг.)

Сергей Дейнеко

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

E-mail: deineko.s@yandex.ru

С начала 80-х гг. XIX в. в среде российских предпринимателей стали активно выражаться требования объединить таможенные законодательства Российской империи и Великого княжества Финляндского с целью уменьшить конкуренцию со стороны финской промышленности на рынках России и вытеснить из Финляндии основного конкурента – Германию. Однако, вплоть до начала XX в. решение данного вопроса тормозилось. Лишь в мае 1900 г. создана комиссия под руководством инженер-генерала Н. П. Петрова для рассмотрения проектов об объединении финляндского и российского таможенных тарифов. Намерение правительства решить таможенный вопрос с Финляндией вызвало дискуссию в российской прессе.

Анализ публикаций о таможенных отношениях России и Финляндии в начале XX в. в периодических изданиях России является целью нашего исследования.

В своих трудах исследователи в основном использовали архивные материалы, данные статистики Российской империи и Великого княжества Финляндского, публикации в периодической прессе на финском языке, например, *Обзоры внешней торговли России*, *Материалы по вопросу о таможенном законодательстве Финляндии*, газеты *Suomi*, *Valtiöpäivät* и *Uusi Suometar*.

Актуальность данной темы обусловлена тем, что история российско-финляндских таможенных взаимоотношений, отображенная на страницах российских газет, до сих пор не стала темой специального исследования.

В период с 1901 по 1913 гг. 15 российских газет и 2 специализированных вестника опубликовали 136 различных статей и заметок о таможенных отношениях России и Финляндии. В обсуждении вопроса принимали участие как государственные, так и общественные периодические издания, из них лишь 4 были государственными.

Все публикации следует разделить на несколько групп: 1. Работа финляндских таможен; 2. Таможенные доходы Великого княжества Финляндского; 3. Финляндская таможенная автономия; 4. Таможенное объединение России и Финляндии; 5. Финляндский таможенный тариф; 6. таможенные пошлины на ввозимый в Финляндию хлеб из России.

Двумя наиболее крупными группами следует назвать таможенные доходы Великого княжества Финляндского и таможенное объединение России и Финляндии: количество публикаций в каждой группе составило по 58 статей и заметок. Таможенные доходы в основном освещались Финляндской Газетой, несколько статей опубликовано в газете *Новое Время*, *Вестнике Финансов*, *Промышленности и Торговли*, *Экономисте Финляндии*.

На наш взгляд наибольший интерес российской прессы вызвал вопрос о таможенном объединении России и Финляндии. Дискуссию на данную тему вели 13 периодических изданий, среди них: *Новое Время*, *Русское Слово*, *Речь*, *Россия*, *День*, *Торгово-Промышленная газета*, *Экономист Финляндии*, *Дым Отечества*.

Пик публикацій припав на 1912–1913 гг., в передвері закінчення в 1914 г. нового російсько-германського торгового договору, в якому повинні були знаходитися пункти, що стосуються Великого князівства Фінляндського.

Третью по популярності тематикой стала фінляндська таможенна автономія. Данному вопросу посвящено 8 работ в Фінляндській Газеті, Біржевих Ведомостях, Утро России. В этой групі особливо слід виділити фундаментальні дослідження об історії Фінляндського таможенного управління в Фінляндській Газеті і Утро России. Починаючи з 1911 г. кількість статей про таможенну автономію Фінляндії збільшилася.

О работі фінляндських таможен написано за весь досліджуваний нами період 6 заметок в Новом Времени і Фінляндській Газеті. Роботи публікувалися рівномірно в період 1901–1913 років. Высказувалися критичні зауваження в адрес таможенних закладів Князівства, особливо Белоостровської таможні. Через станцію і таможню проходив не тільки великий потік товарів, але і щорічно проїжджала маса підданих Російській імперії і Князівства.

Вопрос о таможенном тарифі Фінляндії викликав до життя всього лише 3 статті в Фінляндській і Торгово-Промышленной газеті, а також в Економисті Фінляндії. Як ми можемо бачити, всі 3 публікації – в державних спеціалізованих виданнях. Негосударственные средства массовой інформації мало цікавилися цим специфічним питанням.

Последній розглядається темою є дискусія про розмір таможенної пошліни на ввозимий в Фінляндію хліб з Росії. Річ і Фінляндська Газета опублікували об цьому 3 статті. Малою кількістю работ на тему хліба, яким Князівство не могло себе повністю забезпечити, необхідно пояснити активним імпортом зернових і муки з Німеччини в Фінляндію і успішним просуванням зернових з Російської імперії на ринки Західної Європи.

Підводячи ітоги слід виділити, що із 6 груп публікацій, роботи про таможенні доходи Князівства і на тему таможенного об'єднання Росії і Фінляндії були найбільш масовими і актуальними. На наш погляд, кількість статей і заметок про таможенні відносини Росії і Фінляндії свідчить про актуальність або відсутність інтересу до цих питань в російському і фінляндському суспільстві. Таким чином, російська періодична преса може бути цікавим, корисним джерелом по історії російсько-фінляндських таможенних відносин на початку ХХ століття.

**Наталія Полонська-Василенко:
невідомі сторінки творчої діяльності**

Інна Долінська

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

E-mail: stepyrko@ukr.net

Вивчення спадщини історика, як учасника історіографічного процесу, передбачає реконструкцію його дослідницької діяльності. Попри значну кількість наукових праць, присвячених Н. Полонській-Василенко та її творчим